

Син Будьонного помер у Садовому

Як відомо, в 1920 р., під час радянсько-польської війни, нашими теренами проходили більшовицькі війська. Зокрема, кавалеристи-будьонівці. Зацікавившись цим фактом, я став розпитувати старожилів, пригадувати розповіді своєї баби Приськи, інші свідчення деяких садівчан і ось що розкопав.

Виявляється, за селом, під Жалянкою, відбувся бій між білополяками та червоними, у якому полягли двоє будьонівців. Поховали їх на церковному цвинтарі, поблизу дзвіниці, з північної її сторони. Хрести на могилах стояли упродовж двох десятиліть. І лиш наприкінці польської окупації (чи в перші роки радянської влади) їх не стало.

На 1920 р. припадає і розташування у нас штабу командарма Семена Будьонного. Розміщувався він у двох хатах, що стояли поруч. Мешкали там мій дід Кирило та його брат.

Війна диктує свої закони, і штаб невдовзі перемістився у Матіївку чи, можливо, Кам'янку. Про це засвідчує той факт, що кінармійці поїхали до лісу не через Пустомити.

Разом з кавалеристами тоді часто бачили молодого вродливу жінку, котра, як і решта червоних, пересувалася селом верхи. Казали, що то коханка самого Будьонного чи, можливо, його брата, котрий теж воював у складі Першої кінної.

Була в цієї жінки й дитина. От тільки невідомо, народила вона її в Садовому чи дісталась села

вже з немовлям.

Коли військо почало збиратись у похід, мати, не бажаючи, мабуть, полишати коханця, стала ходити по хатах і просити, аби хлопчика хтось тимчасово залишив собі. Але ніхто з селян не погодився на це. Тоді жінка завернула до суток (так називали будинок за два метри від іншого, що слугував за вбиральню) Югашки Фурманець. Відтоді її вже ніхто не бачив. Певно, вирушила з будьонівцями далі на захід.

Щодо Югашки, то вона того дня виявила в себе «подарунок». Вірніше, виявив собака, який привернув увагу тим, що грався з немовлям, облизував його.

Ясна річ, Югашка не залишила дитину надворі, а занесла її в хату та поклала на припік, до печі, аби нагріти. Аж тут до світлиці баба Савета заходить. Побачила усе це та й промовляє:

— Солдати пристрелять малюка, якщо його ніхто не візьме. Так і кажуть: «Кулю в лоба!» Тож я хочу забрати дитину собі. Можна?

Після того, як хлопчик опинився у баби Савети, будьонівці запропонували

їй корову чи коня. Але стара сказала, що все це має і сама. Тоді червоні лишили кілька мішків цукру, борошна і крупи та кивнули на прощання:

— Доглядайте, а ми колись заберемо і розрачуємось.

Проте не повернулись і не забрали, бо незабаром їх відкинули на схід, і в Садовому, як і по всій Західній Україні, занунали польські порядки.

Прошло півроку. За цей час баба Савета встигла запитати у батьочки про дозвіл на хрещення, а затим і охрестити дитину. Відтоді всі стали називати хлопчика Сашком Будьонним.

Коли малому виповнилось три чи чотири роки, в село, маневруючи, увійшов польський військовий підрозділ. Один з офіцерів, почувши від когось історію про сина червоного командарма, підійшов до дитини та наставив на неї карабін:

— Я тебе вб'ю! Ти більшовик!

То був, звичайно, невдалий жарт самодура. Проте хлопчика охопив такий переляк, що відбрало мову, а кілька днів по тому прийшла й смерть.

Відтак маневри стали влаштовуватись на садівських околицях мало не щоліта і мало не щоліта в селі стояли війська. Пам'ятаю, наше кладовище тоді оповивала дуга ріллі, котра не засівалась.

Називали її Ставком, поза-як поблизу текла річка, через яку був перекинутий міст. Саме там під час навчань жовніри ставили польову кухню, а ми, дівчора, бігали туди з відрами за солдатською кашею, якою всіх щедро пригощав пішнотусий капрал-кухар. Вишукі малих у чергу і береться за ополоника...

А ще на Ставку за Польщі стояла карусель, яку влітку крутили восьмеро дужих чоловіків. Ніколи не забуду, як син нашого батьочки Сашко купив мені квиток, посадив попереду себе, і ми закружляли так, що аж мурашки по спині стали бігати...

І наостанок. Появі у газеті цієї історії слід завдячувати, крім уже згаданого баби Приськи, ще й моему 70-річному товаришу і родичу Івану Басюку та його матері, теж нашій родичці.

Яким ОРЕЛ,
старожил Садового,
краєзнавець.

● Ось таким завидним кавалером поринув у Першу світову, а відтак і в Громадянську бравий кавалерист Семен БУДЬОННИЙ.